

NATUR- OG MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk
www.nmkn.dk

23. september 2016 · J.nr.: NMK-522-00291 og NMK-522-00304 · KlageID: 81877, 81946, 82236 og 82802 · Ref.: RIFLI-NMKN

AFGØRELSE

i sag om omlægning af område ved hovedindgangen til Frederiksberg Have

Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens¹ § 50, stk. 1 (fredningsdispensation).

Natur- og Miljøklagenævnet stadfæster afgørelse fra Fredningsnævnet for København af 30. april 2015 om at en ansøgt omlægning af hovedindgangen til Frederiksberg Have ikke kræver dispensation fra fredningen af Frederiksberg Have og Søndermarken, og afgørelsen står således ved magt.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet². Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 5 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1578 af 8. december 2015 om naturbeskyttelse med senere ændringer

² Lovbekendtgørelse nr. 1620 af 8. december 2015 om Natur- og Miljøklagenævnet

Klagen til Natur- og Miljøklagenævnet

Afgørelsen er påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af følgende foreninger:

- Danmarks Naturfredningsforening - Frederiksberg Afdeling (DN)
- Foreningen Hovedstadens Forskønnelse (FHF)
- Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring (GBB)
- Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur på Frederiksberg (FBLF).

Klagerne gør navnlig gældende, at fredningsnævnets vurdering af at de ansøgte ændringerne af indgangspartiet ikke er dispensationskrævende, er i strid med Fredningsnævnet for Københavns amtsrådskreds' kendelse af 21. maj 1960 vedr. Frederiksberg Have og Søndermarken.

DN anfører desuden, at sagen er af stor principiel betydning, idet afgørelsen vil få betydning for den fremadrettede forvaltning af bl.a. de Frederiksbergske Slotshaver.

Endvidere fremføres i flere af klagerne indvendinger mod det konkrete projektforslag til ændring af parkrummet.

Sagens oplysninger

Ansøgningen vedr. omlægning af parkrummet på arealet mellem de to fløje af Prinsens Gård er fremsendt af Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme, nu del af Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS), der bl.a. driver og vedligeholder Frederiksberg Have.

Det ansøgte projekt omfatter dels en ændring af parkrummet mellem de to fløjbygninger, herunder etablering af indgange til bygningerne direkte fra arealet, og dels at der gives mulighed for, at café-en og restauranten, der i dag har til huse i fløjbygningerne, kan etablere udeservering på arealet.

Fredningsnævnet har meddelt afslag på dispensation til den del af projektet, der omhandler udeservering, herunder etablering af et antal borde. For så vidt angår de øvrige ansøgte ændringer af parkrummet har fredningsnævnet vurderet, at disse ikke kræver dispensation fra fredningen.

Fredningsnævnets afslag på dispensation til den del af projektet, der omhandler udeservering, er ikke påklaget.

Beskrivelse af området

Frederiksberg Have blev anlagt af Frederik 4. omkring Frederiksberg Slot og rummer i dag både rester af en barokhave og en romantisk landskabshave.

Af en gennemgang af historien om Frederiksberg Runddel og indgangen til Frederiksberg Have fra runddelen, som SLKS har fremsendt i forbindelse med sagen, fremgår det bl.a., at indgangen fra Frederiksberg Allé og Runddelen til Frederiksberg Have har ændret form over tid.

Arealet blev i 1660'erne af Frederik 3. og Dronning Sophie Amalie bebygget med en trefløjet lystgård i bindingsværk til deres fire døtre og fik navnet prinsessernes gård og siden, efter Kronprins Frederik 4. havde overtaget brugen af ejendommen, Prinsens Gård.

Omkring 1705 fik anlægget den form, som man kender fra tegninger i starten af 1700-tallet med en fløj ud mod den senere runddel med en trefagskvist med en portalindrammet gennemkørselsport i midten. Vest for hovedbygningen fandtes to flankerende sidefløje, og bag disse fortsatte linjen fra porten i en symmetrisk barokhave og videre i en allé, hvis endemål var den såkaldte Fasanhave. Mellem de tre længer var der en gårdsplads.

Da Frederiksberg Slot opførtes efter 1700 mistede Prinsens Gård sin betydning. I 1744 ombyggede hofbygmesteren Nicolai Eigtved den sydlige af sidefløjene til orangeri, men i 1753 brændte det meste af bygningskomplekset. Orangeriet - eller Laurierhuset, som det kaldtes - genopførtes i sin nye skikkelse og som pendant byggedes den nordlige sidefløj - den nordre kavalerbygning - i samme stil. Den nedbrændte hovedfløj blev ikke genopbygget, men i stedet lod Eigtveds efterfølger, Laurids de Thurah, anlægge et gitter med tilhørende port i midten. Hermed fik Frederiksberg Have en tidssvarende indgang for enden af den til kongen forbeholdte Frederiksberg Allé.

Da Frederiksberg Have i årene efter 1798 blev omlagt til en landskabshave, blev arealet med Prinsens gård ikke inddraget, men beholdt sit symmetriske udtryk. Først på en tegning af haven fra 1888 kan man se, at Prinsens Gårds gård fik den form, vi kender i dag.

Fredningen

Arealet er omfattet af Fredningsnævnet for Københavns amtsrådsreds' kendelse af 21. maj 1960 vedr. Frederiksberg Have og Søndermarken.

Af fredningsbestemmelserne fremgår bl.a. følgende af stk. 1 og 2:

Stk. 1.

- De under Frederiksberg Have og Søndermarken hørende arealer skal i deres fulde omfang bevares som rekreativt grønt område, tilgængeligt for offentligheden som nu, idet der ved deres parkmæssige, forstmæssige og botaniske røgt og udvikling stedse vil være at tage hensyn til deres historiske traditioner.

Stk. 2.

- Der må ikke uden fredningsnævntes samtykke i haverne anbringes bygninger, boder og skure, hvis tilstedeværelse ikke tjener havernes formål.
- Reklamering i videre omfang end nu må ikke finde sted, ligesom andre for haverne skæmmende indretninger ikke må anbringes i den.
- Uden fredningsnævnets samtykke kan foretages sådanne ændringer af haverne, som tjener til deres opretholdelse eller udbygning som rekreativt område, jf. stk. 1.

Fredningsnævnet for København meddelte den 30. april 2015 afslag på dispensation til den del af SLKS' projekt, der omhandler udeservering, og vurderede samtidig, at de øvrige ændringer af parkrummet ikke kræver dispensation fra fredningen.

SLKS' ansøgning

Af SLKS' ansøgning til fredningsnævnet fremgår det, at begge fløje af Prinsens Gård, der indrammer det areal, der ønskes omlagt, er istandsat inden for de seneste 10 år, og at bygningerne i dag fremstår tilnærmelsesvist, som de blev skabt af arkitekten Thura i 1700-tallet. Omlægningen af hoved-

indgangen skal underbygge bygningernes historiske kontekst og skal samtidig medvirke til at gøre arealet tilgængeligt, så publikum kan komme helt tæt på de historiske bygninger.

Det ansøgte projekt er udarbejdet for SLKS af Gehl architects, der foruden selve projektforslaget også har udført et analysearbejde af parkrummet. Analysearbejde, dispositionsplan mv. findes som bilag til ansøgningen.

På baggrund af analysearbejdet konkluderer Gehl architects bl.a., at arealet mellem fløjbygningerne i dag alene anvendes som gennemgangsareal, og at der findes et uudnyttet potentiale for ophold og mødested i de rolige omgivelser.

SLKS redegør i ansøgningsmaterialet desuden for, at indgangspartiet til Frederiksberg Have gennem tiden har ændret sig markant, og at den nuværende udformning af arealet med hække langs bygningernes facader, græsletter og smedjershegn, der i en tragtlignende form leder publikum ind i haven, er sket inden for de seneste 100 år.

De ansøgte ændringer vil ifølge SLKS fremhæve de historiske bygninger, og indretningen af parkrummet vil være i større overensstemmelse med den historiske kontekst end den nuværende udformning af indgangspartiet. Samtidig vil den give havens mange brugere et attraktivt opholdssted.

Udover etablering af faciliteter til udeservering omfatter omlægningen, at smedjersrækværket og græsarealerne fjernes. Græsarealer og nuværende grusarealer erstattes med brostensarmet slotsgrus, og der etableres fire blomsterbede til sommerblomster, omkranset af buksbomhække. Derudover placeres en række bænke, dels langs fløjbygningernes facader og langs de hække, der afgrænser parkrummet mod øst og vest, og dels i tilknytning til de fire blomsterbede. To eksisterende magnoliatræer bevares, og der plantes endnu et træ.

Til supplerung af ansøgningsmaterialet har SLKS efterfølgende sendt en mail til fredningsnævnet, hvori det præciseres, at det er SLKS' principielle holdning, at det ansøgte projekt ikke er dispensationskrævende, men kan rummes inden for fredningskendelsens rammer. Det bemærkes desuden, at afgørelsen om, hvorvidt projektet kræver dispensation, har stor betydning i forhold til SLKS' fremadrettede forvaltning af Frederiksberg Have og andre af slotshaverne, der er underlagt lignende fredninger.

Bemærkninger til projektet

Fredningsnævnet har forud for behandlingen af sagen modtaget en række udtalelser, både uopfordrede og efter anmodning.

Frederiksberg Kommune

Frederiksberg Kommune har som tilsynsmyndighed umiddelbart vurderet, at det ansøgte projekt ikke strider mod fredningens formål, og at der derfor ikke skal indhentes dispensation. På baggrund af en tidligere afgørelse fra Natur- og Miljøklagenævnet fra år 2000 vedr. etablering af kulturcafé i Frederiksberg Have samt henvendelse fra DN har kommunen dog henstillet, at SLKS alligevel sender en ansøgning til fredningsnævnet.

Kommunens By- og Miljøudvalg har over for fredningsnævnet anbefalet det ansøgte projekt, både i forhold til omlægningen af parkrummet og etablering af udeservering. Det er kommunens vurdering,

at det skitserede projekt vil ændre det nuværende tragtformede og relativt løst udformede indgangsparti til et mere præcist og veldefineret gårdrum, hvilket i højere grad vil kunne matche kvaliteten af de nyrenoverede bygningsfacader i Prinsens Gård og skabe en æstetisk sammenhæng mellem de to bygningsfløje. Kommunen bemærker endvidere, at det nye gårdrum vil kunne danne ramme om nye opholdsmuligheder for parkområdet mange brugere, og at et nyrenoveret gårdrum, centralt på Frederiksberg, vil støtte op om "Frederiksbergstrategien", der netop prioriterer byliv ved rekreative omgivelser.

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring (GBB)

GBB har forud for fredningsnævnets behandling af sagen fremsendt en udtalelse, hvor foreningen i det væsentligste gør gældende, at det ansøgte projekt ikke bør realiseres. Foreningen anfører bl.a., at Frederiksberg Have er Danmarks ypperste eksempel på den sublime romantiske have anlagt efter engelske og tyske forbilleder i 1800-tallet, og at den ansøgte omlægning af indgangspartiet vil sløre formålet og helhedsindtrykket af Frederiksberg Have som et romantisk anlæg.

Foreningens udtalelse indeholder bl.a. en gennemgang af havens og indgangspartiets historie, hvoraf det fremgår, at indgangspartiet med sikkerhed har haft sin nuværende udformning siden 1883, måske endda siden 1858. Det er foreningens vurdering, at den eksisterende indgang danner den smukkeste tænkelige afslutning af Runddelen og Frederiksberg Allé og tillige giver et fantastisk indbydende kig ind i haven, der med sin eksisterende udformning straks anslår en romantisk stemning. Samtidig er det eksisterende indgangsparti med støbejernshegn, græs, blomsterbede og mindre magnolietræer betydende og markante bevaringsværdige elementer i den engelske stemningshave, som danner en smuk sammenhængende helhed i indgangen til haven.

Foreningen for bygnings- og landskabskultur (FBLF)

FBLF har også fremsendt en udtalelse til fredningsnævnet forud for nævnets behandling af sagen. FBLFs udtalelse vedrører primært ansøgningen om etablering af udeservering, som foreningen mener at der bør meddeles afslag på, bl.a. idet det vurderes at ville skæmme det strengt symmetriske anlagte haveanlæg.

FBLF har derudover en række bemærkninger til Gehl architects konkrete skitseforslag. F.eks. pointeres det, at hegnet langs stien bør bevares, bl.a. idet hegnet er med til at fastholde den besøgendes fokus på statuen af Frederik 6., der står på den runde plads, samt at det tragtformede rum skaber sammenhæng mellem indgangen til haven, statuen og den runde plads.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har ifølge det oplyste foretaget besigtigelse i sagen og har herefter, med afgørelse af den 30. april 2015, meddelt afslag på dispensation til den del af SLKS' projekt, der omhandler udeservering. Vedr. de øvrige ændringer af parkrummet har fredningsnævnet vurderet, at disse ikke kræver dispensation fra fredningen.

I forhold til etablering af udeservering henviser fredningsnævnet i afgørelsen til en tidligere sag vedr. etablering af kulturcafé i Frederiksberg Have, hvor Naturklagenævnet ændrede fredningsnævnets dispensation til en ændring af indgangsrummet til haven med henblik på etablering af et adgang- og udeserveringsareal, til et afslag (afgørelse af den 3. juli 2000). Idet det nu ansøgte projekt vurderes at være sammenligneligt med det tidligere, finder fredningsnævnet, at nævnet i den aktuelle sag er afskåret fra at meddele dispensation til etablering af udeservering.

For så vidt angår de øvrige ansøgte ændringer i form af beplantningsomlægning og ændring af gangareal fra en tragtform til en kvadratform, vurderer fredningsnævnet, at disse ligger inden for det, der er tilladt efter fredningen. Som begrundelse herfor anføres, at nævnets kompetence er afgrænset af fredningsbeskrivelsen i deklaration af 21. maj 1960. Som fredningsbeskrivelsen er formuleret finder fredningsnævnet ikke, at det tilkommer nævnet "at tage stilling til sådanne ændringer af haverne, som tjener til deres opretholdelse eller udbygning som rekreativt område, så længe sådanne ændringer ikke kompromitterer fredningens formål, hvorefter haverne i deres fulde omfang skal bevares som rekreativt grønt område, tilgængeligt for offentligheden som nu, idet der ved deres parkmæssige, forstmæssige og botaniske røgt og udvikling stedse vil være at tage hensyn til deres historiske traditioner".

Klagerne

DN

DN gør i klagen gældende, at fredningsnævnets afgørelse om at de ansøgte ændringer af indgangspartiet ikke er dispensationskrævende, er i strid med fredningsdeklarationen af 21. maj 1960. Der henvises i den forbindelse til deklarationens stk. 1, hvorefter de fredede arealer i deres fulde omfang skal "bevares som rekreativt grønt område, tilgængeligt for offentligheden som nu, idet der ved deres parkmæssige, forstmæssige og botaniske røgt og udvikling stedse vil være at tage hensyn til deres historiske traditioner."

DN mener ikke, at fredningsnævnets afgørelse tager hensyn til Frederiksberg Haves historiske traditioner, og finder samlet set, at projektet skal afvises, da det vil være ødelæggende for oplevelsen af Frederiksberg Have, som er en af de fineste historiske haver i Danmark.

Af klagen fremgår bl.a. at DN ikke finder, at det er i overensstemmelse med fredningens formål og havens kulturhistorie at omlægge indgangspartiet til en grusbelagt plads med 4 blomsterkummer med den begrundelse, at man vil genskabe den oprindelige plads der var her midt i 1700-tallet, som ingen kender udformningen af. DN finder derimod, at indgangspartiet med dets gamle smedjernsgelændere sammen med Frederiksberg Runddel (uden for haven) og den ovale plads med statuen af Frederik den 6. (inde i haven) udgør et enestående anlæg, som vil blive ødelagt ved omlægning af indgangspartiet.

DN finder det desuden bekymrende, at fredningsnævnet ikke følger Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 3. juli 2000, hvor fredningsnævnets dispensation til en ansøgt ændring af indgangsrummet til haven med henblik på etablering af et adgangs- og udeserveringsareal blev ændret til et afslag, bl.a. begrundet i, at indgangspartiet til haven har stor kulturhistorisk og æstetisk betydning for oplevelsen af Frederiksberg Have.

DN anser den aktuelle sag for at have stor principiel betydning, idet SLKS på baggrund af fredningsnævnets afgørelse fremadrettet vil kunne henholde sig til, at det ikke er nødvendigt at søge dispensation ved ændringer i de Frederiksbergske Slotshaver. DN mener, at det bør tydeliggøres at bestemmelserne i fredningsdeklarationen gælder for både de kulturhistoriske haveanlæg og deres traditioner samt for naturværdierne i parkerne.

Endvidere anføres, at den ansøgte omlægning, ifølge DNs opfattelse, udelukkende tjener kommercielle formål. Foreningen bemærker i den forbindelse, at SLKS i mange år - og trods afslaget i år 2000 - har forsøgt at få omlagt indgangspartiet til udeservering. DN frygter derfor, at det bare er et spørgsmål om tid, før der igen startes udeservering på arealet, såfremt SLKS får lov til at ændre indgangspartiet.

Foreningen Hovedstadens Forskønnelse (FHF)

FHF gør, ligesom DN, gældende, at den ansøgte omlægning af indgangspartiet kræver dispensation fra fredningsdeklarationen af 21. maj 1960. FHF anfører, at det i deklarationen fremgår, at der skal tages hensyn til den historiske tradition, og at netop indgangspartiet til haven har stor kulturhistorisk og æstetisk betydning for oplevelsen af Frederiksberg Have.

Ifølge FHF's opfattelse vil den ansøgte omlægning ændre indgangspartiet fra at være et selvstændigt uderum til "blot" at være en indgang til Frederiksberg Have. Foreningen mener således, at indgangspartiets samspil med de omkransende bygninger, med Bissens Frederik 6. statue på den ovale plads og med Rundelen vil reduceres, hvis det ansøgte projekt gennemføres.

FHF mener heller ikke, at grusbelægning og blomsterkummer vil øge kvaliteten af indgangspartiet, og stiller sig tvivlende over for, at disse elementer skulle svare til en mere oprindelig udformning.

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring (GBB)

GBB har i klagen gengivet en række af de betragtninger omkring Frederiksberg Haves historie og indgangspartiets betydning for haven, som også er fremført i den udtalelse, som foreningen sendte til fredningsnævnet forud for nævnets behandling af sagen.

GBB giver derudover i klagen udtryk for bekymring for, at SLKS, ved små ændringer, gradvist forsøger at ændre den historiske have, hvilket til sidst vil berøve den enestående historiske have alt for mange detaljer fra de sidste tre århundreder. Foreningen mener således, at der bør meddeles afslag til hele det ansøgte projekt og ikke kun til etablering af udeservering.

Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur på Frederiksberg (FBLF)

FBLF er, ligesom flere af de øvrige klager, af den opfattelse, at den ansøgte omlægning af indgangspartiet til Frederiksberg Have er i strid med fredningsdeklarationen, idet ændringen ikke varetager de historiske traditioner samt ødelægger havens parkmæssige og botaniske karakter. Foreningen mener, at der bør meddeles afslag på hele det ansøgte projekt.

I klagen gengives desuden flere af de betragtninger omkring indgangspartiets historie og funktion, som fremgår af den udtalelse, som FBLF sendte til fredningsnævnet forud for nævnets behandling af sagen. Derudover fremhæves delelementer i Gehl architects skitseprojekt, som foreningen finder ødelæggende for det historiske indgangsparti.

SLKS' bemærkninger til klagerne

SLKS har som reaktion på klagerne fremsendt en række bemærkninger til Natur- og Miljøklagenævnet. Bemærkningerne vedrører dels fredningsnævnets afgørelse og dels de indgivne klager.

Af bemærkningerne fremgår det, at SLKS accepterer fredningsnævnets afslag for så vidt angår udeservering og derved anerkender, at der ikke kan etableres faciliteter til udeservering på arealet i den konkret ansøgte form.

SLKS er samtidig enig i nævnets afgørelse om, at de øvrige ansøgte ændringer af indgangspartiet ikke er dispensationskrævende og anmoder på den baggrund Natur- og Miljøklagenævnet om at stadfæste fredningsnævnets afgørelse.

Såfremt Natur- og Miljøklagenævnet vurderer, at omlægningen kræver dispensation fra fredningen, mener SLKS, at der bør dispenseres til denne, idet den ikke strider mod fredningens formål eller indebærer etablering af indretninger, som skæmmer haven. SLKS finder fortsat, at ændringerne vil fremhæve de historiske bygninger, at indretningen vil være i større overensstemmelse med den historiske kontekst end den nuværende udformning af indgangspartiet, og at en omlægning vil give havens mange brugere et attraktivt opholdssted, som der ikke er adgang til i dag.

SLKS' bemærkninger til klagerne er vedlagt et bilag, hvor historien om Frederiksberg Runddel og indgangen til Frederiksberg Have gennemgås og uddybes i forhold til redegørelsen i ansøgningsmaterialet.

SLKS bemærker hertil, at Frederiksberg Have blev åbnet for publikum allerede i 1749 og således har været offentlig tilgængelig ca. 100 år længere, end anført i klagerne. Dermed var haven allerede åben for offentligheden, før haven blev omlagt til romantisk anlæg, og publikum har derfor kendt indgangen i dens mange udformninger og ikke kun i den nuværende, tragtformede version. SLKS mener på den baggrund ikke, at de ansøgte ændringer er i strid med hensynet til havens historiske traditioner.

SLKS mener i øvrigt, ligesom DN, at sagen er af principiel betydning, idet den vedrører det grundlæggende råderum indenfor hvilket, SLKS kan forvalte statens historiske anlæg. SLKS bemærker hertil, at man respekterer de fredningskendelser, som omfatter de historiske haveanlæg, og finder, at kendelserne er en medvirkende årsag til, at haverne endnu står intakte, uanset at de ofte ligger i intensivt bebyggede og udnyttede byrum. På den anden side er haverne og anvendelsen af dem ikke statiske, hvorfor SLKS fastholder, at fredningskendelsen for Frederiksberg Have og Søndermarken bør levne rum til, at haverne kan forvaltes og fortsat udvikles.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har deltaget 8 af Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer: Pernille Christensen (formand), Jeppe Vejlbjerg, Henrik Høegh, Marianne Højgaard Pedersen, Jens Vibjerg, Peter Thyssen, Pelle Andersen-Harild og Ole Pilgaard Andersen.

Natur- og Miljøklagenævnet har den 8. september 2016 foretaget besigtigelse og holdt møde med sagens parter.

Ifølge naturbeskyttelseslovens³ § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet meddele dispensation fra en fastsat eller foreslået fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

³ Lovbekendtgørelse nr. 1578 af 8. december 2015 om naturbeskyttelse med senere ændringer

Videre afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1 samt hel eller delvis ophævelse af en fredning kan efter stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Hele Frederiksberg Have, herunder hovedindgangen og arealet mellem de to fløje af Prinsens Gård, er omfattet af Fredningsnævnet for Københavns amtsrådsreds' kendelse af 21. maj 1960 vedr. Frederiksberg Have og Søndermarken.

Af fredningsbestemmelserne fremgår bl.a. følgende af stk. 1 og 2:

Stk. 1.

- De under Frederiksberg Have og Søndermarken hørende arealer skal i deres fulde omfang bevares som rekreativt grønt område, tilgængeligt for offentligheden som nu, idet der ved deres parkmæssige, forstmæssige og botaniske røgt og udvikling stedse vil være at tage hensyn til deres historiske traditioner.

Stk. 2.

- Der må ikke uden fredningsnævntes samtykke i haverne anbringes bygninger, boder og skure, hvis tilstedeværelse ikke tjener havernes formål.
- Reklamer i videre omfang end nu må ikke finde sted, ligesom andre for haverne skæmmende indretninger ikke må anbringes i den.
- Uden fredningsnævnets samtykke kan foretages sådanne ændringer af haverne, som tjener til deres opretholdelse eller udbygning som rekreativt område, jf. stk. 1.

Natur- og Miljøklagenævnet har tidligere behandlet en lignende sag vedr. omlægning af arealet mellem de to fløje af Prinsens Gård.

Fredningsnævnet for København meddelte dengang, med afgørelse af 14. oktober 1999, den daværende Slots- og Ejendomsstyrelse (i dag SLKS) dispensation til etablering af et adgangs- og udeserveringsareal i forbindelse med indretning af kulturcafé i den nordlige af fløjbygningerne i Prinsens Gård.

Dispensationen blev påklaget til Naturklagenævnet, der med afgørelse af 3. juli 2000 ændrede fredningsnævnets dispensation til et afslag. Naturklagenævnet tog i denne sag stilling til det samlede ansøgte projekt, der omfattede både udeservering og ændring af arealet mellem de to fløje af Prinsens Gård.

Naturklagenævnet fandt dengang, at det ansøgte projekt krævede dispensation fra fredningsbestemmelserne, idet oprettelsen af en cafe m.v. ikke tjente til opretholdelse eller udbygning af haverne som rekreativt grønt område. Om arealet omkring hovedindgangen anførte Naturklagenævnet bl.a., at hovedindgangen til Frederiksberg Have har stor betydning for oplevelsen af Frederiksberg Have, samt at der betydelige kulturhistoriske og æstetiske interesser knyttet til indgangsrummet. Idet Naturklagenævnet bl.a. vurderede, at opstilling af de ansøgte 5 cafeborde med hvad dertil hører af parasoller m.v. ville skæmme det strengt symmetrisk anlagte haveanlæg, meddeltes afslag på dispensation.

I den aktuelle sag er fredningsnævnets afslag til den del af projektet, der omhandler udeservering ikke påklaget, og det er således alene spørgsmålet vedr. omlægningen af parkrummet, i form af

beplantningsomlægning og ændring af gangareal fra en tragtform til en kvadratform, som Natur- og Miljøklagenævnet tager stilling til i nærværende afgørelse.

Fredningsnævnet finder i den aktuelle sag ikke, at det tilkommer fredningsnævnet "at tage stilling til sådanne ændringer af haverne, som tjener til deres opretholdelse eller udbygning som rekreativt område, så længe sådanne ændringer ikke kompromitterer fredningens formål, hvorefter haverne i deres fulde omfang skal bevares som rekreativt grønt område, tilgængeligt for offentligheden som nu, idet der ved deres parkmæssige, forstmæssige og botaniske røgt og udvikling stedse vil være at tage hensyn til deres historiske traditioner". Fredningsnævnet vurderer på den baggrund, at de ansøgte ændringer af parkrummet ikke kræver dispensation fra fredningen.

Natur- og Miljøklagenævnet finder fortsat, at hovedindgangen til Frederiksberg Have har stor betydning for oplevelsen af haven, samt at der betydelige kulturhistoriske og æstetiske interesser knyttet til indgangsrummet.

Et flertal på 6 af Natur- og Miljøklagenævnets 8 medlemmer finder ikke, at den ansøgte omlægning af parkrummet mellem de to fløje af Prinsens Gård er i strid med fredningsbestemmelsernes stk. 1, hvorefter haverne i deres fulde omfang skal bevares som rekreativt grønt område, tilgængeligt for offentligheden som nu, idet der ved deres parkmæssige, forstmæssige og botaniske røgt og udvikling stedse vil være at tage hensyn til deres historiske traditioner.

Flertallet finder endvidere, at den ansøgte omlægning vil medvirke til at opretholde og udbygge Frederiksberg Have som rekreativt område, og er dermed enig i fredningsnævnets vurdering af, at ændringerne kan gennemføres uden dispensation fra fredningen, jf. fredningsbestemmelsernes stk. 2, punkt 3.

Mindretallet (Pelle Andersen-Harild og Ole Pilgaard Andersen) finder, at de ansøgte ændringer af parkrummet kræver dispensation fra fredningskendelsen.

I overensstemmelse med flertallets stemmeafgivning går Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse herefter ud på at stadfæste fredningsnævnets afgørelse af 30. april 2015.

Natur- og Miljøklagenævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

På Natur- og Miljøklagenævnets vegne

Rikke Flinterup
Sagsbehandler

Afgørelsen er sendt pr. e-mail til:

Slots- og Kulturstyrelsen, att.: Liv Oustrup, livou@slke.dk og Niels Møllgaard, nim@slke.dk
Danmarks Naturfredningsforening, att. Niels Hartung Nielsen, frederiksberg@dn.dk og dn@dn.dk
Foreningen Hovedstadens Forskønnelse, att.: Jakob Lange, kontaktFHF@gmail.com
Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, att. Claus M. Smidt, cms@gbb.dk
Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur på Frederiksberg, att.: Ditte Thye,
fbfbevar@gmail.com
Frederiksberg Kommune, att.: stadsgartner Karsten Klintø, vejogpark@frederiksberg.dk og
VPM@frederiksberg.dk
Fredningsnævnet for København, FRS nr. 33/2014, kobenhavn@fredningsnaevn.dk